

ก้าวใหม่กฎหมายสิ่งแวดล้อม

โดย สัญชัย ชนะสงคราม
นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 13 (ชลบุรี)

กว่า 30 ปีที่ผ่านมาหลังจากที่เรามี พรบ.สิ่งแวดล้อม ฉบับแรก (ปี พ.ศ.2518) กระบวนการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมนับว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากไม่ว่าจะเป็นด้านการเฝ้าระวังด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่ายภาคประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ แม้แต่การจัดทำมาตรการต่างๆ เช่น การจัดทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่มีบางประเด็นที่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะมาตรการด้านกฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่นการว่าความทางคดีด้านสิ่งแวดล้อม

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่กลายเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สังคมต้องให้ความสำคัญในการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งภาครัฐควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเยียวยาประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำทั้งของเอกชน รัฐบาล หรือแม้แต่ประชาชนด้วยกันเอง ศาลสิ่งแวดล้อมที่อีกทางเลือกหนึ่งสำหรับประชาชนหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบได้มีที่พึ่งยามได้รับความเดือดร้อน

ซึ่งเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2554 ที่ผ่านมา นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่ประเทศไทยมีศาลพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรงอย่างเป็นทางการ โดยคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม จึงได้ออกประกาศให้จัดตั้งศาลยุติธรรมได้เปิดแผนกคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นในศาลชั้นต้นอย่างเป็นทางการ สามารถตัดสินและดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้โดยตรง ถือเป็นศาลเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยยังไม่เคยมีมาก่อน นับว่าเป็นอีกก้าวหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย ที่การบริหารจัดการในอำนาจตุลาการจะได้เพิ่มความเชี่ยวชาญทางคดีของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เพื่อตอบสนองความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชนได้ทั่วประเทศ หากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อมแล้วมีผู้เดือดร้อนและเสียหายจนไม่อาจพึ่งพาอำนาจทางบริหารหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้ การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกร้องความ

เป็นธรรมจึงเป็นสิทธิโดยชอบของประชาชนทุกคน และเพื่อให้การอำนวยความสะดวกต่อประชาชนกรณี
สิ่งแวดล้อมเป็นไปอย่าง สะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และให้ความเป็นธรรมกับ
ทุกฝ่าย

สิ่งที่สังคมจะได้รับจากการจัดตั้งแผนกคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นที่ศาลชั้นต้น คือ ประชาชนที่ถูกระทบสิทธิ
ด้านสิ่งแวดล้อมสามารถยื่นฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมได้ที่ศาลแพ่งแผนกคดีสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแผนกคดีชำนาญพิเศษ
คดีสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้นอาจเกิดขึ้นจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่ง
และพาณิชย์ พระราชบัญญัติ หรือประกาศของคณะปฏิวัติ ซึ่งมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
ทรัพยากรธรรมชาติ หรือมลพิษ ซึ่งจากคำแนะนำของประธานศาลฎีกากำหนดให้ “คดีสิ่งแวดล้อม” หมายถึง

1. คดีแพ่งที่การกระทำตามคำฟ้องก่อให้เกิดความเสียหายแก่ใจทกอันเนื่องมาจาก การทำลายหรือ
เปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือระบบนิเวศ
2. คดีแพ่งที่ใจทกมีคำขอให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นการทำการเพื่อคุ้มครองรักษา
ทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมของชุมชน
3. คดีแพ่งที่ใจทกมีคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหายเพื่อชด มลพิษที่เกิดขึ้นหรือ
ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมหรือเพื่อมูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่เสียไป
4. คดีแพ่งที่มีคำขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายสุขภาพอนามัย
หรือสิทธิใด ๆ ของใจทก อันเกิดจากมลพิษที่จำเลยเป็นผู้ก่อหรือต้องรับผิดชอบ

อาจสรุปได้ว่าคดีสิ่งแวดล้อม หมายถึง คดีอาญาและคดีแพ่งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมตามกลุ่มกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ รวมทั้งคดีที่ประธานศาลฎีกา
เห็นสมควรกำหนดให้เป็นคดีสิ่งแวดล้อม ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 30/2547 โดยกลุ่มกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและด้านมลพิษนั้นมีทั้งหมด ประมาณ 24 ฉบับด้วยกัน

ในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อมต้องมีการค้นหาความจริงโดยการเดินเผชิญสืบซึ่งเป็นวิธีการที่จะทำให้
เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริง เพราะปัญหาสิ่งแวดล้อมบางเรื่องอาจไม่สามารถพิจารณาได้จากพยานเอกสาร
หรือพยานบุคคล แต่เป็นเรื่องที่ต้องประจักษ์ด้วยสายตาตนเอง เช่น ปัญหาในเรื่องกลิ่น ปัญหาสภาพน้ำที่เน่าเสีย
เป็นต้น ส่วนในการใช้ดุลพินิจในคดีสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงสิทธิของประชาชนที่ได้รับความคุ้มครองจาก
รัฐธรรมนูญ และการลงโทษควรคำนึงถึงค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษหรือค่าเสียหายในเชิงลงโทษ
(Punitive Damages) มาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อม

สำหรับสิทธิที่จะฟ้องคดีสิ่งแวดล้อมให้คำนึงถึงสิทธิของบุคคลที่จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ
ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งสิทธิที่จะดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะ

ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เช่น กรณีการปล่อยน้ำเสียจากกระบวนการผลิตในโรงงานลงสู่แม่น้ำสาธารณะโดยตรงไม่ผ่านกระบวนการบำบัดก่อน หรือบำบัดแล้วแต่ไม่ได้มาตรฐานตามกฎหมายกำหนด ทำให้น้ำในแม่น้ำเน่าเสีย มีผลกระทบต่อ การเลี้ยงปลากระชังของเกษตรกร หรือมีผลกระทบทางอ้อมโดยการนำน้ำนั้นไปใช้ในการเกษตรกรรม ของตนทำให้พืชไร่ของโจทก์ได้รับความเสียหาย การกระทำของบุคคลดังกล่าวทำให้แม่น้ำซึ่งเป็น ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงไป และส่งผลโดยตรงต่อความเสียหายของประชาชนหรือบุคคลอื่น กรณีนี้ถือว่าเป็นคดีสิ่งแวดล้อม กรณีตัวอย่างที่ไม่ถือว่าเป็นคดีสิ่งแวดล้อม คือ นาย ก. ก่อสร้างอาคารทำให้ แสงแดดส่องไม่ถึงบ้านของ นาย ข. และ ไม่มีลมพัดเข้ามาบ้านเหมือนเดิม นาย ข. เสียหายต้องใช้แอร์ พัดลม และเครื่องปั่นเสื้อผ้าให้แห้งเพิ่มมากขึ้น กรณีนี้การกระทำของ นาย ก. เป็นสาเหตุโดยตรงต่อความเสียหายของ นาย ข. แต่ไม่มีลักษณะเป็นการทำลายหรือเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศ กรณีนี้ไม่ถือเป็นคดีสิ่งแวดล้อมตามคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ถือเป็นคดีละเมิดทั่วไปที่ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนรำคาญ

อ้างอิงจาก

1. ศรีสุวรรณ จรรยา, ศาลสิ่งแวดล้อม ที่มา : สื่อออนไลน์ ประชาไท
<http://prachatai.com/journal/2011/05/35150>
2. สรารุช เบญจกุล ที่มา : Daily News-Manager Online
<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9540000063597>